

NÁNÁSI LÁSZLÓ

BÜNTETŐELJÁRÁSI IRATKELETKEZÉS A KODIFIKÁLT MAGYAR JOG TÖRTÉNETÉBEN (1896–1962)*

A XX. század sikertelen magyarországi rendszerváltási kísérleteit vagy az azokat megelőző állam elleninek értékelt valós, vélt vagy kitalált megnyilvánulásokat megtorlások kísérték. Ezek vagy jogon kívüli önkényes leszámolások voltak vagy a jog felhasználásával történtek. A jog szerinti felelősségre vonások egyikét a büntetőeljárások jelentették, amikor a történetek valódi, vélt vagy kitalált szereplői kerültek a hatalom ítélőszéke elé. Ezen formalizált eljárások bonyolítói a rájuk irányadó kodifikált rend szerint adatokat, ismereteket rögzítve, produkálva iratokat állítottak elő egy-egy bűnügyben. Ezen dokumentumok a procedurák formalizáltsága miatt valamilyen eljárási cselekményt megörökítő jegyzőkönyvek, adatot, információt rögzítő jelentések, más köz- vagy magánokiratok, illetve egyéb iratok.

Ezek a múlt megismerésének elsődleges forrásául szolgálnak az általános és a szaktörténész számára, de adott esetben a hatályos jog szerint is relevanciával bírnak. A valamikori szereplők élettartamán túlnyúló időmúlás miatt az iratokra támaszkodva, azokat feltárva, a bennük megörökítetteket megismerve, tartalmukat értékelve kell állást foglalni valamilyen esemény létét, miéрти, hogyan és kivel való megtörténtét illetően. Ez a történész feladata, de adott esetben a jogásznak is döntenie kell az iratok alapján a megalapozottság, az eljárási és anyagi jogi normák mikénti alkalmazásának — szabályosság, tényállás, felelősség — kérdéseiről.

A büntetőeljárás az észleléstől vagy feltevéstől a döntésig jut a bizonyítás során. Ennek során történik annak megállapítása, hogy valamilyen cselekmény a büntető törvénybe ütközik-e vagy sem. Bizonyítás jogi értelemben minden, az arra jogosított által tett intézkedés, amely a jogilag releváns tények megállapítására irányul. Ezeket az eljáró bizonyítási eszközök beszerzése, valamint a már bizonyított tényekből vont következtetés útján ismerheti meg. A bizonyítás ered-

---

* A Budapest Főváros Levéltárában 2017. március 30-án „Az 1956-os forradalom és szabadságharc utáni megtorlás — Büntető iratok mint a történelmi kutatás forrásai” címmel rendezett konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

ményei a bizonyítási eszközökből és azokból vont következtetésekből származó bizonyítékok. Ezek értékelése értelmi tevékenység, amelynek eredményeként az adott ügyben eljárónak meggyőződést kell kialakítania a történetek és az amiatti felelősséget illetően.¹

A bizonyítási eszközök részint emberi eredetűek, mint a szóban tett és az eljárás során a hatóság által rögzített tanú- és terhelti vallomások, valamint észlelések (pl. szemle), amelyekből így okirat lesz, továbbá a valamely tény, cselekvést, gondolatot rögzítő bármely más irat. Szűkebb értelemben okiratnak a hatósági eljárásban keletkezett dokumentum tekinthető, de az ettől függetlenül született minden más irat pl. levél, távirat, napló is alkalmas lehet valaminek a bizonyítására.

Vallomást csak élő embertől lehet felvenni és annak pontosan meghatározott szabályai vannak az eljárási előírásokban. A történész viszont az iratokon túl az emberi élettartamon belüli múlt eseményeit illetően a formai előírásoktól mentes beszédet is, mint közvetlen információforrást (oral history) használhatja.

A megőrzés és a felhasználhatóság érdekében mind a vallomást, mind a beszédet rögzíteni kell. Ennek módja a műszaki megoldások révén változik, hiszen a kézi, majd gépi leírás után különböző audió és videó megoldások alakultak ki. A technika fejlődésének eredményeként a XX. század történéseire bizonyítási eszköz a valamilyen cselekvést, történést megőrkítő kép- vagy hangfelvétel is.

Valamely ingóság a büntetőeljárásban lefoglalva és bűnjelként kezelve — ami lehet irat is, amikor nem vagy nemcsak cselekmény rögzítéseként jelenik meg (pl. 10 darab ugyanolyan tartalmú röpirat) vagy valamilyen tárgy (pl. fegyver) — szintén bizonyítási eszköz. De mindezek eljárási rögzített formája szintén a házkutatási, lefoglalási, motozási cselekményt megőrkítő okirat.

Vannak tényezők, amelyek az embertől függetlenek, de a tudás révén, a természettudományok eredményein és módszerein alapulva, a szakértő véleményeként nyilvánulnak meg az eljárásban pl. egy dokumentum hordozóanyagának vagy az írás rögzítését biztosító festék összetételének meghatározása az eredetiség, a kor meghatározása érdekében.

Így a büntetőeljárásban alapvető jelentősége van az iratnak, hiszen az emberi lét végessége miatt az tartalmaz valamilyen tényre, személyre, körülményre vonatkozó rögzített és így megőrzött kijelentést, cselekedetet. Míg azonban a hatóság által szabályosan beszerzett bizonyítási eszközöket a jogász adott ügyben

---

1 Lásd: A bizonyítás tana. In.: Kriminálisztika 1. köt. Szerk.: Bócz Endre. Bp., BM Kiadó, 2004. 87–235. p..

használhatja, addig a történészek az irat jogi szabályossági körülményei által befolyásolt korlátai nincsenek.

Az európai állam- és jogfejlődésben kialakult szervezeti funkciómegosztásnak, valamint a felelősségre vonás rendjének meghatározása jogszabályban történik, amely a jogalkotó érdek- és értékfelfogásának megfelelően nyer megfogalmazást. Ezek az anyagi és az eljárási jogi kódexekben öltöttek testet.

A politikai magatartások miatti XX. századi magyarországi büntetőjogi felelősségre vonások jellemzően az állam elleni bűncselekmények tényállásainak felhasználásával történtek. Ezeket a vizsgált korszakban az 1878:V. törvénycikkkel (tc.) meghatározott, a büntettekéről és vétségekről szóló büntető törvénykönyv (Csemegi-kódex), valamint további jogszabályok tényállásai határozták meg, így az 1921. évi III. tc. az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről, 1930:III. tc. a katonai büntető törvénykönyv életbeléptetéséről és a közönséges büntető törvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről, 1934:XVIII. tc. a hűtlenség szigorúbb büntetéséről, 1938:XVI. tc. az állami rend megóvása végett szükséges büntetőjogi rendelkezésekről, 1940:XVIII. tc. a magyar állam biztonságát és nemzetközi érdekét veszélyeztető egyes cselekmények büntetéséről, 81/1945. ME rendelet a népbíráskodásról — az ezt és a kiegészítő rendeleteket törvényerőre emelő 1945:VII. törvény (tv.), 1946:VII. tv. a demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről, 1947:XXXIV. tv. a népbíráskodással kapcsolatos egyes rendelkezésekről. De ezentúl más büntető normák is felhasználásra kerültek mint pl. az 1950. évi 4. törvényerejű rendelet (tvr.) a tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről, 1950. évi 24. tvr. a társadalmi tulajdon büntetőjogi védelméről.

A büntető jogszabályok tényállásainak jelentős részét egységes szerkezetbe foglalta az először 1952-ben, majd 1958-ban az Igazságügyi Minisztérium által közzétett „A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása” (BHÖ). Így ez, valamint a katonai büntető törvénykönyvről szóló 1948:LXII. tv. volt a jogszabályi alapja az 1956-tal kapcsolatos felelősségre vonásoknak. A politikai szempontú eljárásokban felhasznált köztörvényes bűncselekmények tényállásait pl. az emberölést, gyilkosságot szintén a Csemegi-kódex (278–279, 288. §), majd a BHÖ (349–351.) határozta meg.²

---

2 A hivatkozott jogszabályok forrása a <https://1000ev.hu/> és a www.complex.hu honlapok, a nem itt található külön kerülnek feltüntetésre. A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása: Budapest, Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó 1952, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1958.

Az állam elleni bűncselekmények — mint pl. az 1946:VII. tv. 1. § (1) bekezdésében meghatározott büntettségben írt demokratikus államrend megdöntésére irányuló cselekmény, mozgalom, szervezkedés kezdeményezése, vezetése — jellegüknél fogva jellemzően szó- vagy írásbeli nyilatkozatokból, vagyis vallomásokból és más iratokból állapíthatók meg. De minden más bűncselekménynél is fontosak a személyi bizonyítási eszközök. Ezek jogszerűen csak meghatározott normák alkalmazása révén születhettek.

A vallomások valósága kapcsán a Csemegi-kódex tényállásai tilalmakat fogalmaztak meg. Ezek részint az eljárás nem hatósági szereplői — terhelt, tanú, tolmács, szakértő — számára állítottak szabályokat kijelentéseiket, cselekedeteiket illetően, szankcionálva megszegésüket: idetartoztak a hamis tanúzás és eskü (213–214, 217, 221–222. §, BHÖ 190–201.), valamint a hamis vád (227, 229–230. §, BHÖ 202–210.) tényállásai. Másrészt az eljárás hivatalos személyei számára határozták meg a tiltott magatartás következményeit a személyes szabadság, a házjog, a levél- és a táviratítok közhivatalnok általi megsértése (193–195. §, BHÖ 132–134.), a közokirathamisítás (393–394. §, BHÖ 145.) valamint a hivatali büntettek (473, 477. §, 125, 128.) tényállásaiban. A legfontosabb diszpozíciót a 477. § (BHÖ. 128.) jelentette, amely öt évig terjedhető börtönnel fenyegette a közhivatalnokot, aki „azon célból, hogy a vádlottól, tanútól vagy szakértőtől vallomást vagy nyilatkozatot csikarjon ki, ezek valamelyike ellen bármily törvény ellenes kényszereszközt alkalmaz vagy alkalmaztat”.

A bizonyítási eszközök beszerzésére, rögzítésére vonatkozó szabályok az eljárási normákban találhatóak. Ezek a bizonyítás szabályaira, a felhasználható eszközökre tartalmaznak előírásokat. A részletszabályokat, módszereket alacsonyabb szintű, az adott szervezetre vonatkozó rendelkezések (pl. utasítás, szabályzat, parancs), valamint a bűnügyi nyomozástudomány, a kriminalisztika tanításai, ajánlásai határozzák meg.

A modern magyar jogrend az első eljárási kódex, az 1900. január 1-jén hatályba lépett bűnvádi perrendtartásról szóló 1896:XXXIII. tc. (Bp.) óta a szabad bizonyítás elvén áll: felhasználható minden bizonyíték, ami a tény megállapítására alkalmas, a bizonyítási eszközöknek pedig nincs meghatározott bizonyító erejük. Az ennek utódjaként megalkotott, majd annak 1954-es novellájával módosított, egyszerűbb megoldásokat tartalmazó s az 1956-os felelősségre vonások során alkalmazott eljárási kereteket adó alapszabály, a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. tv. (Bűp.) megőrizte a korábbi kódex legtöbb előírását.

Az 1896-os Bp. az eljárás minden szakaszában — nyomozás (96. §), vizsgálat (121. §), főtárgyalás (331–332. §) — jegyzőkönyv felvételét írta elő az egyes cselekmények rögzítését illetően, mivel ez a „történetet bizonyítja”.

A jegyzőkönyvnek meghatározott formai és tartalmi kellékei voltak, amelyek megtartása szükséges volt a bennük foglaltak bizonyítási eszközként való felhasználhatóságához. Jegyzőkönyvet kellett készíteni a terhelti és tanúkihallgatásokról, szakértői véleményről akként, hogy az a „vallomásnak, illetőleg véleménynek lényeges tartalmát kimerítően és teljes hűséggel tüntesse fel” ((96, 132–140, 206, 331. §). Ugyancsak jegyzőkönyvbe kellett foglalni a lefoglalást, szemlét, házkutatást, személymotozást (183, 226. §).

A tanúvallomást illetően akadályokat (204. §) és mentességeket (204–209. §) állapított meg, amelyek a hozzátartozói viszonyhoz, illetve meghatározott, bizalommal vagy titoktartással járó foglalkozásokhoz kapcsolódtak. A 208. § azt is megengedte, hogy a tanú ne tegyen vallomást vagy a kérdésre ne feleljen, ha „abból reá vagy hozzátartozójára jelentékeny kár vagy szégyen hárulna”. Mindezen jogokra az érintettet figyelmeztetni kellett. Az ennek ellenére történt kihallgatások semmisséget vontak maguk után a perben.

A kihallgatás tartalmi részére a 211. § előírta, hogy az általános kérdések (pl. lakhely, foglalkozás) után a „tanúnak alkalom adandó arra, hogy mindazt, amit az ügyről tud, összefüggőleg elmondhassa. A további kérdésekkel arra kell törekedni, hogy a mutatkozó hézagok pótolva, s a bizonyítás tárgyát tevő körülmények és különösen a tanú tudomásának alapja felderítve legyenek”.

A tanúnak vallomását a Csemegi-kódex idézett szabályaira figyelemmel kellett megtennie. E jogi kötelezettségen túl a Bp. állított egy még a tradicionális társadalomból származó erkölcsi tartalmú intézményt is a vallomás hitelességének biztosítékeként. A polgári állam joga — bár az államot és az egyházat elválasztotta — az emberi lét erkölcsi alapjaként tiszteletben tartotta és a magatartás zsinórmércéjeként elfogadta az istenhitet, amelynek büntetőeljárás lecsapódása a tanúvallomásnak esküvel való megerősítése volt. Az esküt a „mindentudó és mindenható Istenre” hivatkozva arra kellett tenni, hogy a tanú „legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a valót és csakis a valót mondotta el s hogy ebből mit sem hallgatott el” (217. §). A hitet nem tartó fogadalmat tehetett vallomása megerősítéseként (219. §).

Az eljárás főszereplőjének, a terheltnek kettős a jogállása a perben: részint a bűnügy alanya és tárgya, akinek felelősségéről, szankciójáról kell döntenie, másrészt vallomása a legfontosabb személyi bizonyítási eszköz, hiszen ő az, aki a legtöbbet tudja a történetekről. Ennek megfelelően az eljárás minden szakában kihallgatásra került, s vallomásait jegyzőkönyvezték. A Bp. indokolása szerint nem az a terhelt kihallgatásának mindenáron elérendő célja, miszerint „beismerésre bírassék”, hanem az, hogy a kihallgatás biztosítékot nyújtson a beismerés önkéntes keletkezése mellett. Felállította az eljáróval szembeni magatartási mércét is,

amikor leszögezte, hogy meg kell őriznie a „pártatlanság és tárgyilagosság méltóságát és soha sem szabad a szenvedélyesség vagy a cselfogás silány eszközeihez fordulnia”.

A terhelt az eljárás azon személye, akit a törvényben kellő általánossággal megfogalmazott okokból személyi szabadságától a jogerős elítélése előtt meg lehet fosztani az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság (141–156. §) révén (az előbbi 15 napig, utóbbi 3 hónapig tarthatott, de meg lehetett hosszabbítani). Alkalmazása esetén ezek a „legnagyobb kímélettel” hajtandók végre, amely során a terhelt „lehetőleg mindenkitől elkülönítve, külön helyiségbe zárandó” (152. §). A személyi szabadság elvesztése, a kényszerintézkedés végrehajtási körülményei nyilván befolyásolják a terheltnek az eljáráshoz való viszonyát. E vonatkozásban viszont a Bp. 154. §-a kimondta, hogy a „fogoly ellenében minden megszorítás vagy kényszer kerülendő”, sőt a 155. § szerint azt a „kényelmet, amely állásának és vagyoni viszonyainak megfelel, saját költségén megszerezheti”. Jogában állt magát saját költségén élelmezni, ruháit, ágyneműit használni. Megfelelő munkát is végezhet, sőt a „rendes foglalatosságát űzheti”, ha ez a kényszerintézkedés céljával és a fogházi renddel nem ellenkezik. A kényszerintézkedések a nyomozó szervektől függetlenül, az ügyészi felügyelet alatt álló bírósági fogházakban kerültek végrehajtásra.

A terheltnek joga volt tudni, hogy miért került ebbe a helyzetbe: a Bp. 133. §-a szerint „általában meg kell jelölni előtte a terhére rótt bűncselekményt és meg kell őt kérdezni, hogy védelmére kíván-e valamit előterjeszteni”. Igenlés esetén a felrótt tényállásra „összefüggő, részletes vallomást” tehetett, a javára szolgáló körülményeket előadhatta. Ezt követően az eljáró a kérdéseit „lehetőleg a tények időrendje szerint és okbeli összefüggésben” oly módon tehette fel, hogy a vallomás „hézagai pótolva, ellenmondásai felvilágosítva legyenek”, a kihallgatott pedig a „terhelő adatról tudomást szerezzen, róla nyilatkozhassék és magát védelmezhesse”.

A kihallgató számára a 135. § számos tilalmat állított fel, melyek közül a legfontosabb szerint a „terhelt vallomásának vagy beismerésének kieszközlése végett nem szabad sem ígéretet, biztatást, ámitást, fenyegetést, erőszakot vagy kényszert használni, sem a terheltet éjjeli kihallgatással vagy más módon célzatosan kifárasztani”. A kérdéseket illetően tiltotta a határozatlan, homályos, többértelmű, útmutatást tartalmazó, beugrató feltételét. Előírta, hogy a „lehetőségig kerülni kell minden kérdést, mely csak a terhelt feleleteivel megállapítandó ténykörülmenyt foglal magában”. Tiszteletben kellett tartani a titoktartási kötelezettséget. A 134. § jogot adott a hallgatásra is, és ebben az esetben őt nem lehetett kérdezni.

Ilyenkor a terheltet figyelmeztetni kellett, hogy magatartása az „eljárás folytatását nem akadályozza [de így] a védelem eszközeitől fosztja meg magát”.

A honvédség katonai bűnvádi eljárásáról szóló 1912:XXXIII. tc. szinte azonos előírásokat tartalmazott a civil Bp. szabályaival.

A Bp. végrehajtását szolgálta az 1899. december 28-án nyilvánosságra hozott, a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kiadott, majd évtizedekig hatályos 130.000. számú belügyminiszeri utasítás.³

Ez részletesen megállapította az elsődleges és gyakran pótolhatatlan adatokat hozó nyomozás szabályait. Ennek fontosságát a 112. § akként fogalmazta meg, hogy a „nyomozás során felveendő jegyzőkönyvek legtöbb esetben döntő befolyással bírnak nemcsak a vádlók tájékoztatására, hanem azok a későbbi bírói vizsgálat sikerére is kihatnak”, sőt azokat az ítélelbíró is felhasználhatja. Ezért a „jegyzőkönyvek felvételénél a legkiválóbb gond, körültekintés és lelkiismeretes tanúsítandó, s úgy az azok hitelességéhez megkívántató alaki szabályok, mint a tartalom megbízhatósága érdekében felállított feltételek szigorúan betartandók”. Ennek megfelelően a 113–124. §-ok részletesen előírták a jegyzőkönyv formai és tartalmi kellékeit. A 122. § megkövetelte, hogy a nyilatkozatok, vallomások, az eljárási cselekmények s azok eredményei a „legnagyobb tárgyilagossággal és a valóságnak megfelelő hűséggel” kerüljenek megőrzésre. Mindennek azért volt jelentősége, mert a Bp. 305. §-a megengedte, hogy a bűnösségről döntő főtárgyaláson, ha a vádlott nem vallott, a korábbiakat visszavonta vagy lényegesen megváltoztatta, akkor a bíró a korábbi nyomozási vallomásról felvett jegyzőkönyvet felolvashatta, az abban foglaltakat így a bizonyítás, s ezzel az értékelés tárgyává téve a döntés meghozatalához.

A jogszabályi előírások egyértelműek voltak a nyomozást végzők számára, de ezeket a rájuk vonatkozó rendelkezések külön is tartalmazták. Ezek megszegését illetően pl. a csendőrség 1927-es utasításának 432. pontja kimondta, hogy a személyek kikérdezésével kapcsolatos tilalmak áthágása felelősségre vonással jár, az elkövető „hivatalos vagy szolgálati hatalommal visszaélés miatt bűnvádi eljárás alá kerül”. A korabeli nyomozástani tankönyv szerint a „kikérdezővel szemben támasztott követelmények: tárgyilagosság, elfogulatlanság, jóindulat, emberies, megértést mutató magatartás, ha kell erély”. Leszögezte, hogy „azok a durva eszközök, amelyekkel a kikérdezők régebben vallattak, ma már idejüket múlták ... Ezekre a kriminalisztikailag és lélektanilag képzett nyomozó csendőrnek

---

3 Budapesti Közlöny 1899. december 28. 10–22. p.; Magyarországi Rendeletek Tára 1899. Bp., Országos Törvénytar Szerkesztősége, 1900. II. köt. 2416–2509. p.

... nincs is szüksége”. Az elhangzottak rögzítését illetően pedig előírta, hogy azokat oly módon kell írásba foglalni, miszerint úgy hassanak, mintha az „olvasó közvetlenül maga hallotta volna a vallomásokat”. Célként jelölte meg a „lényegyet úgy összefoglalni és papírra vetni, hogy a vallomás értelme semmi változást ne szenvedjen, s abban minden fontos részlet bennfoglaltassék”.⁴

A Bp. a különleges jogrendek idején egyszerűbb formában érvényesült. A két világháború miatt lépett hatályba a gyorsított és rögtönítelő eljárási szabályokról szóló 12.002/1914, s az ezt felváltó 9550/1915. IME, majd negyedszázad múltán a 8020/1939. ME rendelet, továbbá a vezérkari főnök bíróságát felállító 7650/1941. ME rendelet a honvéd büntetőbíráskodásban a hűtlenség büntetésének üldözésére vonatkozó egyes jogszabályok módosítása tárgyában, illetve a tanácsköztársaság miatti felelősségre vonások során alkalmazott 4039/1919. ME rendelet. A vádelőkészítés során az 1914-es rendelet 10. §-ával jellemezhető vonatkozó szabályozás szerint jegyzőkönyvet csak olyan nyomozási cselekményről kellett készíteni (pl. házkutatás), amely a főtárgyalásnál bizonyítékul szolgál és ott nem megismételhető. Egyébként elegendő volt, ha a kihallgatott vallomásának lényegéről a cselekményt végző rövid feljegyzést készített. A rögtönítelő bíróság tárgyalásáról jegyzőkönyvet kellett szerkeszteni, de annak tartalma csak a lényegre szorítkozott. A vezérkari főnök bíróságának tárgyalásán pedig a jegyzőkönyv készítése mellőzhetővé vált.⁵

Az 1896-os kódex és kapcsolódó normái az 1945-ös nagy politikai változás után is hatályban maradtak. Az új tényállásokat és néhány eltérő eljárási szabályt megállapító, 1945. február 5-én kihirdetett népbíróági rendelet sem hozott a bizonyítás, jegyzőkönyvvezetés vonatkozásában más szabályozást.

---

4 Szervezeti és szolgálati utasítás a m. kir. csendőrség számára. Bp., Csendőrség 1927. 1–384. p.: A szervezet számára létrehozásától irányadó volt, hogy nem „szabad a vádlottat ígéretes, hitegetések, fenyegetések vagy erőszakos eszközök által vallomásra vagy más bizonyos feladásokra készíteni.”: Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. Bp., Pesti Nyomda 1881. 113. p. Ennek ellenére előfordultak egyéni túlkapások, amelyek eredménye viszont a terhelt perbeli felmentése lett, mint azt pl. a Curia 9224/1892. számú határozata kimondta a csendőri kínzásokkal kivett vádlott-társi vallomás felhasználása miatt.: Döntvénytár. Új folyam XXXI. köt. Bp., Jogtudományi Közlöny Szerkesztősége, 1892. 295. p.; A Magyar Királyi Állami Rendőrség szervezetének és szolgálatának szabályzatát a 39.820/1921. BM rendelet hirdette ki: Budapesti Közlöny 1922. április 16. 1–9. p. *Ridegh Rajmond — Olchváy-Milvius Attila: Bűnügyi nyomozástan* I. köt. Bp., Hornyánszky Nyomda, 1936. 323, 327–332. p.

5 Igazságügyi Közlöny 1914. július 27. 325–338. o., 1915. június 26. 314–329. p.; Budapesti Közlöny 1939. augusztus 29. 1–3.p.; 1941. október 30. 3. p.; 1919. augusztus 20. 2–3. p.

Azonban gyökeres változás következett be az állam ellenes cselekmények miatti fellépést illetően. Az államvédelem vezetőjévé vált Péter Gábor a kommunista párt lapjában, a Szabad Népből adott interjújában kijelentette, hogy az új politikai rendőrségnek a „múlt bűnöseinek üldözése mellett ... feladata az újabb fasiszta szervezkedések leleplezése és megsemmisítése és az újjáépítést elszabotáló erők ártalmatlanná tétele”.⁶

Az eszellemben folyt hatalmas számú háborús és népellenes bűncselekmények, majd az 1946. évi VII. tv-ben foglalt cselekmények miatti ügyekben a tényállások jellege miatt elsődleges volt a személyi bizonyítás, mindenekelőtt a beismerő vallomás megszerzése. A korabeli nyomozó szervek gyakori erőszakot, fenyegetést alkalmazó gyakorlata miatt a népfőügyész 1945. december 5-én felhívta a belügyminisztert arra, hogy az eljárásokban nem lehet a „terhelt teljes beismerésével megelégedve” a nyomozásokat befejezni. A tapasztalatok szerint a vádemelést követően a bírósági szakban a „kényszerre, bántalmazásra” való hivatkozások miatti gyakori felmentések kiküszöbölésére a „terheltnek bármilyen részletességgel felvett egyedülálló beismerő vallomása nem elegendő”, szükséges az azt alátámasztó tárgyi bizonyítékok beszerzése is. Ezen átirat a rendőri szervek számára megküldésre került azzal, hogy a benne foglaltak a „legszigorúbban” betartandók.⁷

Az ún. népi demokráciába való átmenet során a büntetőeljárás alapvető részét képező nyomozásra vonatkozó szabályok nyilvánossága megszűnt. A kommunista irányítás alatti Belügyminisztérium által kiadott rendelkezések — mint pl. az államrendőrség államvédelmi osztálya szervezetének, továbbá feladat- és ügykörének megállapításáról szóló 535.059/1946. rendelet, ennek működési szabályai vagy az 1948-as rendőrségi szolgálati szabályzat — a szervezeten kívüliek számára már nem voltak megismerhetőek.⁸

Azutóbbinak a tanúk, gyanúsítottak kihallgatására, valamint a jegyzőkönyvezésre vonatkozó előírásai lényegileg megegyeztek az 1899-es nyomozási utasításával.

---

6 Az új politikai rendőrség a nép fegyvere a nép elnyomóinak: a reakciónak és fasiszmusnak a tökéletes megsemmisítésére: Szabad Nép 1945. június 29. 1–2. o.

7 Magyar államrendőrség budapesti főkapitánysága 685/fk.eln.1946: Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) 1.1. 1. doboz.

8 Rendőrségi Közlöny 1946. december 15. 667–669. p.; Szervezési és vezetési irányelvek vidéki államvédelmi szervek számára 1948. január 19.: *Krauhulcsán Zsolt – Müller Rolf: Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 2. Az Államvédelmi Osztály, 1946–1948.* Bp., ÁBTL — L'Harmattan Kiadó, 2015. 309–312. o.: R–2. Szolgálati szabályzat a rendőrség részére. Bp., Belügyminisztérium, 1948. 1–351. p.

A 907. pont kifejezetten megfogalmazta minden vallomásfelvétel kulcsát, miszerint a gyanúsított és a tanúk „kihallgatása alkalmával a rendőregyénnek nagyfokú emberismeretre van szüksége. A kikérdezett egyén képességeit, jellembeli tulajdonságait, hibáit, gyengéit ... már rövid kikérdezés után fel kell ismernie és ki kell használnia”. A 910. pont (2) - (3) bekezdései átvették a hivatkozott csendőrségi utasítás 413. pontjának rendelkezését, amikor kimondták, hogy a „gyanúsított pusztá beismerése bizonyítékok hiányában legtöbbször értéktelen”. A visszavonással szemben „elsősorban tárgyi bizonyítékok (bűnjelek) beszerzésére kell törekedni”. A 947. pont (5) bekezdése kimondta, hogy a rendőr „fenyegetést, ámitást vagy testi kényszert” nem alkalmazhat, ilyen magatartásért felelősséggel tartozik.

Az 1936-ban megjelent csendőrségi tankönyv kivonataként 1948-ban kiadott rendőrségi nyomozási tananyag elődjét a politikai és a kémkedési ügyekre vonatkozó fejezetekkel kiegészítette. Megállapította, hogy a „politikai bűnözők ellen irányuló nyomozás általában azonos a közönséges bűnözők bűncselekményeik felderítése körül kifejtett nyomozással”, de „mindenekelőtt a legfontosabb feladat a nép megfertőzését megakadályozni”. Ennek érdekében „mindenhol és mindenkor nyitott szemmel és nyitott füllel járunk, mindent észreveszünk”. E cél pedig leghatékonyabban úgy érhető el, ha van „mindenütt értékes besúgó”, s ezentúl annak kontrolljaként szolgáló más besúgó. Ha pedig a „besúgóhálózat jól kiépített”, akkor az adatok birtokában eldönthető, hogy a „tudomásul vett politikai bűncselekmény miatt mikor, ki vagy kik ellen legyen folyamatba tehető a nyílt nyomozás”, amelyben a „tárgyi adatokkal támogatott” bizonyítás eredményesen lefolytatható.⁹

Az 1896-os kódexet felváltó 1951-es Bűp. 4. § (2) bekezdése alapelveként továbbra is tartalmazta, hogy a „terhelt beismerése egymagában egyéb bizonyítási eszközök alkalmazását feleslegessé nem teszi”. Azonban ő a büntetőeljárás központi személye, így vallomása alapvetően szükséges az ügyben. De a korábbiakkal szemben a kihallgatására vonatkozó 92–94. §-ok szerint nem kellett közölni vele azt, milyen tényállás alapján kerül sor erre. Ebben a Bűp.-nek az 1954. évi V. tv.-nyel megalkotott novellája hozott változást, mivel a 26. §-szal beiktatott 91/B. § kimondta, ha a „nyomozó hatóság elegendő adattal rendelkezik annak megállapításához, hogy ki követte el a bűncselekményt, ennek a személynek terheltként való felelőssége vonásáról indokolt határozatot köteles hozni”. Ennek

---

9 Nyomozástan tankönyve. Rendőrsztályok tankönyve 3. Bp., Belügyminisztérium 1948. 355–356. p.

tartalmaznia kellett a „bűncselekmény rövid leírását”. E határozatot 48 órán belül közölni kellett a terhelttel és az abban foglaltak felől kihallgatni.¹⁰

Ez az előírás azonban a politikai — az állam belső és külső biztonsága elleni (a demokratikus államrend elleni szervezkedés, hazaárulás, kémkedés, tiltott határátlépés), a terv elleni valamint a súlyosabb háborús és népellenes — büntettek miatti nyomozásoknál sajátosan érvényesült. Az 1954. december 4-én kiadott 8. számú — „Írányelvek a vizsgálat törvényes lefolytatásához” című — belügyminiszter-helyettesi parancs szerint erre csupán a letartóztatott többszöri kihallgatása, gyakorlatilag a bizonyítási eszközök teljességének rendelkezésre állása után került sor. A 69. pont ugyanis kimondta, hogy a „vizsgálat befejezése után, mikor már kétségtelen, hogy a büntettet a letartóztatott követte el, közöljük vele, hogy milyen bűncselekmény miatt, a BHÖ. melyik pontja alapján vonjuk terheltként felelősségre és közölni kell vele az egyes vádpontok tényállását”.¹¹

Az érintett személy elleni legsúlyosabb kényszerintézkedés, az előzetes letartóztatás időtartamát illetően a Bűp. 99. § (2) bekezdése különbséget tett a köztörvényes és az állam elleni bűncselekménnyel terhelt között: az előzőnél egy, míg az utóbbinál kettő hónapban megszabva azt, s ez meghosszabbítható volt. A 102. § előírásai révén megszűntek a gyakorlatban már egyébként sem érvényesült kedvező végrehajtási szabályok. Az előzetes letartóztatás a nyomozó hatóság fogdájában került végrehajtásra.¹² A novellával beiktatott 91/A. § a bűncselekmény jellegének megfelelően szabályozta a nyomozás határidejét is, a politikai büntettek miatti eljárásokban ugyancsak kettő hónapban megállapítva azt.

E törvény lényegileg fenntartotta a tanúi (54–57, 109–110. §) és terhelti (92–96. §) vallomástételre, valamint a jegyzőkönyvi rögzítésre (76–78. §) vonatkozó korábbi előírásokat, de az esküt az 53. § az új ideológiának megfelelően eltörölte. A 94. § (4) bekezdése továbbra is tartalmazta az erőszak, fenyegetés vagy más kényszerítő eszköz alkalmazásának tilalmát.

A kódex a nyomozói, államvédelmi szervek számára a rájuk irányadó belső szabályozáson keresztül érvényesült. A terhelttel való bánást az Államvédelmi Hatóság, a Belügyminisztérium szigorúan titkos minősítésű parancsai szabályozták. Ezek normaként tiltották, hogy a kihallgatásoknál „kényszerítő

---

10 E törvény 24. §-a pótolta a Bp. azon hiányosságát, hogy a BM államvédelmi szerveit nyomozó hatósággá nyilvánítsa, nem mintha ez a gyakorlatban problémát okozott volna.

11 BM 10–1583/1954.: ÁBTL 1.5. 7. d.

12 A fogvatartás korabeli körülményeire lásd: *Vókó György*: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Bp. – Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1999. 48–56. p.

vagy egyéb meg nem engedett eszközökhöz” folyamodjanak. Ennek a megszegése esetén ugyanilyen minősítéssel közölte az ÁVH vezetője, hogy fegyelmi vagy bünvádi eljárás indult a parancs megsértőjével szemben.¹³

E felelősségre vonások azonban esetlegesek voltak. Az állandó hangoztatott célkitűzés — miszerint „Pártunk irányításával az Államvédelmi Hatóság még hatásosabban lépjen fel a dolgozó nép ellenségeivel szemben” — teljesítése megkövetelte az eredményt „minden ellenséges akció vagy kísérlet” esetén. Ezért a hatóság gyakorlatában különböző kényszereket alkalmazott a beismerő vallomás megszerzése érdekében. Az 1953. júniusi párthatározatokot követő enyhültebb időszakban kibocsátott 1954. március 25-i belügyminiszter-helyettesi parancs szerint ezentúl a „kihallgatásokat a szocialista törvényesség szellemében kell lefolytatni”, ezért az „éjszakai órákba nyúló felesleges kihallgatásokat, a tanúk hosszú ideig tartó várakoztatását” megtiltotta. Ennek megfelelően előírta, hogy ezentúl a jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell a kihallgatás kezdetének és befejezésének időpontját is.¹⁴

A hivatkozott 8. számú parancs 9. pontja leszögezte, hogy a vizsgálat folyamán „törvénytelen kényszerítő eszköz alkalmazása megengedhetetlen (így pl. tilos alaptalanul fenyíteni, pihenőidőt megvonni)”. Ugyanakkor kimondta, hogy a gyanúsított vallomásáról készült jegyzőkönyv az „egyik legfőbb vizsgálati dokumentum”. Ennek felvételek nem lehetett „megelégedni a terhelt egyszerű beismerésével, hanem részletesen ki kell hallgatni a bűncselekmény körülményeire”. A vallomás beszerzése érdekében előírta a rendszeres, részletes kihallgatásokat. Kiemelte, hogy a „gyanúsított első kihallgatása alapvető jelentőségű a vizsgálat eredményessége szempontjából”. Már ekkor „le kell leplezni anélkül, hogy a rendelkezésre álló összes tárgyi bizonyítékok felhasználásra kerüljenek”. Mivel

---

13 Pl. 1950. november 8. 054/1950. ÁVH V. biz. 027. Őrizetbevételi és kihallgatási eljárásokra vonatkozó utasítások megszegése, 1951. június 12. 043/1951. ÁVH T. biz. 44. Az Államvédelmi Hatóság által őrizetbevett személyekkel szembeni magatartás, 1951. november 28. 096/1951. ÁVH T. biz. 97., 096/1951. ÁVH T. biz. Őrizetbevételek fogantatása az Államvédelmi Hatóságon: ÁBTLL 1.4. 1. doboz, BM 101–10.617/1953. Alapelvek az előzetes letartóztatás és az előállítás (őrizetbevétel) végrehajtására az államvédelmi szerveknél, BM 101–8252/1953. 010/1953. parancs az előzetes letartóztatásról: ÁBTLL 1.5. 6. doboz

14 Pl. Dr. Aranyi Sándor vallomása a perújítási tárgyaláson a vele szemben elkövetett 1950. évi fizikai és egyéb erőszakoskodásról: *Horváth Ibolya – Solt Pál – Szabó Győző – Zsanthy János – Zinner Tibor*: Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez. Bp., Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1992. (továbbiakban: Iratok) 1. köt. 292–293. p.; BM 2–2673/1954. 13. parancs a szabotázs, kártevés, diverziós és egyéb ellenséges tevékenység megelőzése, leleplezése és az ellenséges tevékenység félbeszakítása érdekében: ÁBTLL 1.5. 7. doboz

ennek kapcsán leszögezte azon „elvet”, hogy csupán „keves tárgyi bizonyíték felhasználásával érjük el a gyanúsított beismerésével való leleplezését”, így a kihallgató gyakorlatilag szabadkezet kapott ennek megszerzéséhez. Ezt akként fogalmazta meg a parancs, hogy a vizsgáló „harcossága, ... találményessége elengedhetetlen követelménye a kihallgatás eredményességének”. A kihallgatásokat úgy kellett végezni, hogy a gyanúsított „érezze a vizsgálati szerv fölényét és a maga számára egyedüli kedvező lehetőségnek tartsa összes bűncselekményeinek őszinte feltárását”. A parancs részletes eligazítást adott a különböző bűncselekmények — kémügyek, kártevés, szabotázs, terror és diverzió, állam elleni szervezkedés — miatti ügyek vizsgálata során a terhelt révén tisztázandó kérdésekre. Az utóbbi cselekmények miatti kihallgatások során pl. „fel kell deríteni a szervezkedés felső kapcsolatát, külföldi összeköttetéseit, ... szervezeti felépítését, a tagok beszerzésének módszerét, ... milyen konkrét tevékenységet fejtettek ki”.

A jegyzőkönyv felvételét illetően előírta, hogy a vallomásokról készített iratot „kérdés-felelet formájában ..., tárgyilagosan és részletesen” kell elkészíteni, amely a feleleteket „élethűen” tükrözi. Ugyanakkor megállapította, hogy „helytelen szó szerint lerögzíteni trágár szavakat, a Párt és az állam vezetőit gyalázó és rágalmozó kijelentéseket”. Megtiltotta az előre elkészített jegyzőkönyv aláíratását, egyben lehetővé tette, hogy a gyanúsított vallomását saját kezűleg leírassa.

A parancs részletesen meghatározta a vizsgálat befejeztével az adott ügygel kapcsolatos iratok sorsát, azokat két részre osztva: a vizsgálati dossziében kellett elhelyezni a bírósági felelősségre vonáshoz szükséges dokumentumokat, míg az ottani büntetőeljárásban fel nem használható, az „államvédelmi titkos munkamódszerekre utaló adatokat tartalmazó anyagokat” mint pl. a hálózati, a fogdaügynöki jelentéseket, operációs terveket személyi dossziéba kellett helyezni.

Az 1956-os forradalom leverése után a BM Vizsgálati Osztályának lett a feladata a büntetőjogi megtorlások előkészítése, továbbá az állam elleni magatartások miatt eljárások lefolytatása: ennek során eljárta a kémek, diverzánsok, terroristák, szabotőrök, kártevők, tiltott határátlépők, valamint a „Magyar Népköztársaság egyéb ellenségei ellen”. Hozzá tartozott a vizsgálati munka országos ellenőrzése, a „vizsgálati fogdák feletti felügyelet és a börtönelhárítás országos viszonylatban való megszerzése”.¹⁵

---

15 Papp István: A BM II/8. (Vizsgálati) Osztály. In: A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése, 1956–1962. Szerk.: Cseh Gergő Bendegúz – Okváth Imre. Bp., ÁBTL – L' Harmattan Kiadó 2013. 220. p.

Az eljárásokat illetően alapvetően a korábbi normák érvényesültek. A forradalom levertével — a világháborús és az 1919-es előzmények mintakénti felhasználásával készített¹⁶ –, az eljárást gyorsító és egyszerűsítő törvényerejű rendeletek — 1956. évi 22. egyes bűncselekmények tekintetében a büntető eljárás egyszerűsítéséről, 1956. évi 28. a rögtönbíráskodásról (s az ezt végrehajtó 6/1956. (XII. 11.) Korm. rendelet a részletes szabályok megállapításáról), 1957. évi 4. a gyorsított büntető eljárás szabályozásáról, 1957. évi 25. a Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsának felállításáról és eljárásának szabályozásáról, 1957. évi 34. a népbírószági tanácsokról és a bírósági szervezet, valamint a büntető eljárás egyes kérdéseinek szabályozásáról — nem tartalmaztak eltérést az általános szabályokhoz képest a vallomások felvételéről, a jegyzőkönyvezésről.

A felelősségre vonások során gyakran alkalmazott izgatás büntette miatti eljárások esetében viszont a korábbi parancsal ellentétben a legfőbb ügyész 1957. április 23-án elrendelte az izgató szavak szó szerinti jegyzőkönyvezését.¹⁷

A pártállam viszonyai között az államvédelmi munka normatív szabályozására a belügyminiszter 1960. június 22-én kiadott szigorúan titkos 009. számú parancsa tette fel a koronát: ez hirdette ki a Belügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészség által 1959. december 31-én kiadmányozott, a BM Politikai Nyomozó Főosztály vizsgálati szervei számára kiadott Vizsgálati Szabályzatot.¹⁸

E norma az 1954-es 8. számú parancsnak az azóta keletkezett más előírásokkal való egységbe foglalását jelentette. Bevezetőjében megállapította, hogy a novellával módosított Bűp. szabályainak alkalmazása mellett a „politikai szervek által folytatott nyomozás (vizsgálati munka) ... az egyes részletek tekintetében a bűnügyi nyomozástól eltérő szabályozást igényel”. Az előzményhez képest a legfontosabb, de megengedő változást az jelentette, hogy a 40. pont szerint a terheltté nyilvánítás előtt a „gyanúba vett személyt kihallgatni, vele szemben kényszerintézkedést foganatosítani általában nem lehet”. Ilyen határozatot pedig „lehetőleg” csak akkor kellett hozni, amikor a „szükséges bizonyítékok biztosítása már megtörtént”. Ezen irat tartalmát illetően is engedékeny volt a szabályzat, mivel esetenként kellett eldönteni, hogy „milyen mértékben szerepelhetnek az alapos gyanú tárgyát képező tények anélkül, hogy veszélyeztetnék a nyomozás

16 Összesítés a gyorsított eljárás megalkotásánál figyelembe vehető jogi előzményekről: Iratok 2. köt. Bp., Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993. 654–656. p.

17 *Mikó Zsuzsanna*: A terror hétköznapjai. A kádári megtorlás, 1956–1963. Bp., Libri Kiadó - Magyar Nemzeti Levéltár, 2016. 104–105. p.

18 A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 009. számú parancsa. Bp., 1960. május 26. 1–109. p.

eredményét”. Az államrend elleni szervezkedés miatti eljárásokban figyelemmel kellett lenni arra, hogy a „terhelt idő előtt ne szerezhessen tudomást a nyomozó hatóságok birtokában lévő adatokról és bizonyítékokról”. A hűtlenségi, kémkedési esetekben pedig a határozat csupán a bűncselekmény megjelölését és törvényi minősítését tartalmazhatta, legfeljebb egy-két tényt a „vizsgálat eredményességének veszélyeztetése nélkül”.

A parancs a terhelti kihallgatás részleteit illetően töretlenül vitte tovább az előzményi szabályozást. Ismét leszögezte, hogy „erőszak vagy fenyegetés nem alkalmazható” mint ahogy „tilos a terhelt javára szóló ígéreteket tenni”. A jegyzőkönyvezés lényegileg változatlan szabályozása keretében megkövetelte, hogy azok a „vallomást élethűen tükrözzék, ha valamely kifejezés pontos szövege jelentős, azt feltétlenül szó szerint kell” rögzíteni. A terheltnek módot kellett adni arra, hogy a kérdésekre adott válaszain túl másokat is előadjon az ügyével kapcsolatban és azok a jegyzőkönyvbe kerüljenek. Lehetőség volt a „fontosabb kihallgatások” hangszalagra rögzítésére.

Az 1956-os magatartások miatti tömeges megtorlás befejeztével az enyhülés szellemében az 1962. évi 8. tvr-rel megalkotott újabb büntetőeljárás kódex vetett véget a politikai és köztörvényi bűncselekmények miatti büntető felelősségre vonások részben eltérő szabályozásának.

Az időközben a Belügyminisztérium által a rendőri képzéshez 1961-ben kiadott kriminalisztikai tankönyv a korábbi időszakhoz képest finomodást tartalmazott.¹⁹ A törvényesség követelményéből kiinduló megállapítása szerint a vallomások beszerzésének „célja, hogy a kihallgató a kihallgatottnak a felderítendő tényállásra vonatkozó legjobb tudomását megismerje”. Ez természetesen „túllépi a rögzítés, regisztrálás kereteit, s tág teret nyit a nyomozó alkotó kezdeményezésének”. A kihallgatások során az első vallomás pedig azért jelentős, mert az „rendszerint még nagyobb mértékben mentes az átalakító tényezőktől mint a későbbiek”, hiszen azokat a „felejtés, befolyásolás, szépités, ravasz védekezés” befolyásolhatja.

A vallomáshoz szükséges a kihallgatottak bizalmának megnyerése, mert ez adja meg azt a „pszichikai kapcsolatot”, amely nélkül senki nem tudja az adott személyt megérteni és az általa elmondottakat „híven rögzíteni”. Megállapítása szerint a „kihallgatás folyamán a terheltet arra a meggyőződésre kell juttatni,

---

19 Kriminalisztika. Általános rész. Főszerk.: Garamvölgyi Vilmos. Bp., Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya 1961. 1–725. p. Ebben a XI. fejezet (412–499. p.) tartalmazta a kihallgatásra vonatkozó tanításokat.

hogy a nyomozó tárgyilagos, emberséges, igazságos és a törvény betartásában, valamint betartatásában hajthatatlan”. Ehhez a magatartáshoz — annak megjelölése nélkül — a valamikori Bp. 135. §-ában megfogalmazott előírásokat tüzte követendőként a kihallgató számára.

A kihallgatás eredményeként a jegyzőkönyvezést úgy kell végezni, hogy az abban írt szöveg az elmondottakat az olvasó számára „úgy adja vissza, mintha a vallomás előtte hangzott volna el”. A leírásakor „azokat az adatokat, tényeket kell rögzíteni, amelyek a bűncselekmény elkövetésével bármi módon összefüggenek”. A jegyzőkönyvezőnek azonban nem szabad a „szabatosság érdekében hivatalos stílusba” öltöztetnie a vallomást, mint ahogy a „nyelvtanilag jobban hangzó szövegezésére törekedni” sem, mert „ezzel éppen a vallomás jellegzetességét, sajátosságát szüntetjük meg”.

A történelmi tények birtokában megállapítható, hogy a jogi és más normatív előírások minden korszakban az aktuális hatalmi akarat mentén teljesültek. Ha ez csak álcának tekintette a jogszabályt, akkor annak leple alatt bármi megeshetett a felelősségre vonások során. A XX. század megtorlásai kapcsán a legmagasabb szintekig vezettek a kegyetlenkedésekre, önkényeskedésekre való felhatalmazások. Ezt igazolja Soós Károly altábornagynak, a Nemzeti Hadsereg vezérkari főnökének 1919. augusztus 3-án a különítményvezető Prónay Pálnak Szegeden adott szóbeli parancsa, miszerint „mindenütt rendet teremtve, a főkolomposokat statáriálisan végezzük ki, ... [így e] direktívákkal minden egyes szakaszparancsnok a legnagyobb teljhatalmat kapta a kezébe”. Rákosi Mátyás az MDP Központi Vezetőségének 1953. június 27-i ülésén jelentette ki, hogy „én vezettem az Államvédelmi Hatóságot. Ezzel kapcsolatban beleavatóztam az ügyek vitelébe, beleszóltam abba, hogy kit tartóztassanak le, kit bántalmazzanak, kit hogyan ítéljenek el”. Szénási Géza legfőbb ügyész pedig 1957. február 1-jén a Fővárosi Főügyészségen mondta, miszerint „nagyon helyes, ha a karhatalom akár rövid úton, akár bűnvádi eljárás keretében megmagyarozza a fasisztáknak, még az utcán is, hogy a karhatalommal szembeszegülni nem kifizetődő üzlet”.²⁰

---

20 Prónay Pál: Ellenforradalmi naplójegyzeteim, 1918–1921. II. 160. p.: ÁBTL 4.1.A.738., MDP jegyzőkönyvek: https://www.eleveltar.hu/web/guest/bongeszto?ref=TypeDeliverableUnit_fa62fa93-5807-444f-92d30044b86a9b29&tenant=MNL (letöltés 2017. március 26.), A törvényes rend védelmében: Népszabadság 1957. február. 1. 3. p.